

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 október 25.

BUDAPEST XVI. KERÜLETÉNEK GYÓGYSZERÉSZTÖRTÉNETE 1950-IG

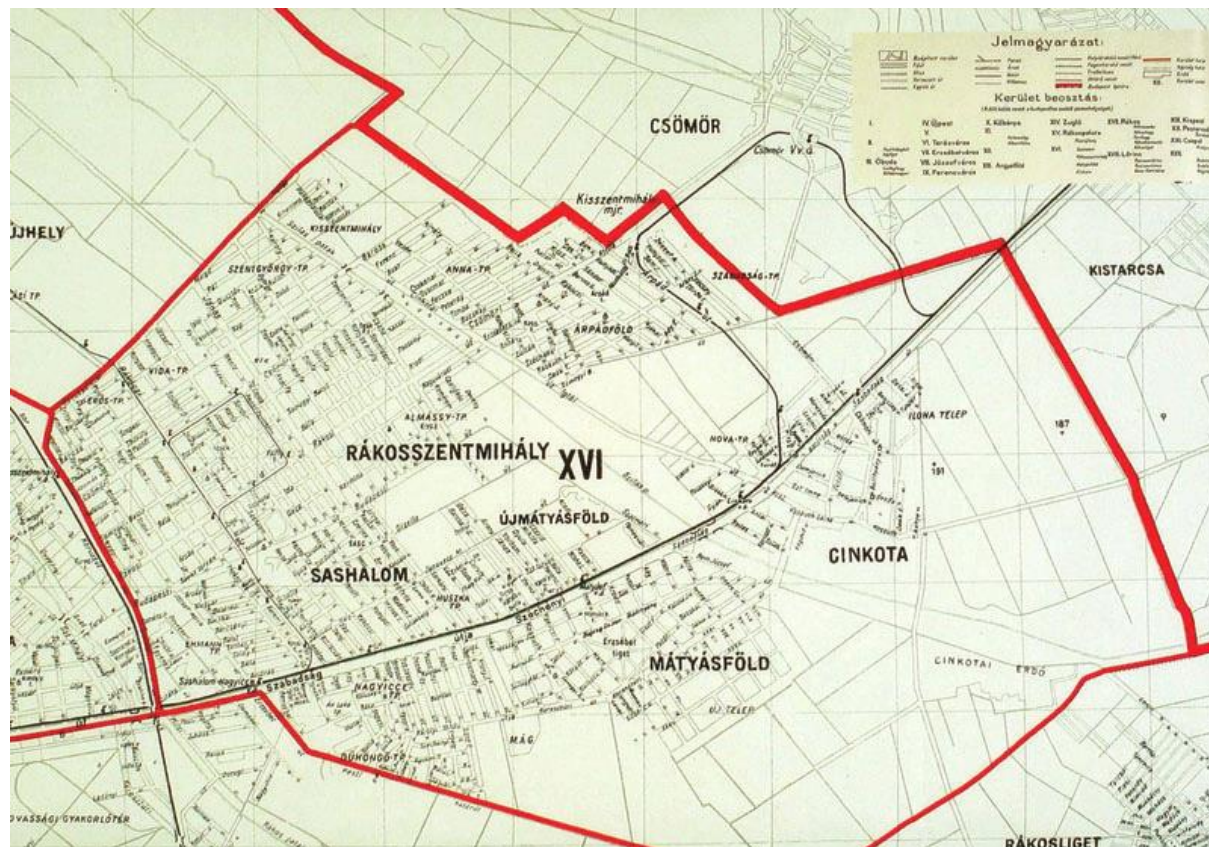
Írta és szerkesztette: Szmodits László

BUDAPEST

2018

Történet

A XVI. kerület területe 33,51 km². Részei: Árpádföld, Cinkota, Mátyásföld, Rákosszentmihály, Sashalom (1).

Árpádföld

A XVI-XVIII. században még akácos erdők borították a vidéket. Délkeleti lejtőin szőlőt is termesztettek. A század végén a filoxera pusztítása és az erdőirtás után épültek fel az első házak. 1905-ben 15-21 házból álló nyaralótelep (Árpád- és Anna-telep) volt a mai terület magja. Az 1900-ban megépült csömöri HÉV részben megoldotta a telep közlekedési problémáját. Pest felé ez serkentette a letelepedést. 1902-ig Csömörhöz tartozott, majd a fejlesztések reményében Rákosszentmihályhoz csatlakozott. 1927-től már Cinkota része. Mivel a gyerekeknek nem volt itt saját iskolájuk - különösen télen - nagyon nehéz volt eljutniuk a szomszéd falvakba. 1901-ben egy helybeli nyomdász felajánlotta a háza egy részét iskola céljaira. Az első általános iskola 1926-ban épült fel. A betelepülés a 30-as évek parcellázásai után felgyorsultak. 1935-ben kapta a mai nevét. 1950. január 1. óta a XVI. kerület része. Mai is jellegzetes kertvárosi negyed (2).

Cinkota

A Képes Krónika szerint 1074-ben allodium volt itt, ahol Géza és László hercegek a Salamon elleni mogyoródi csatájuk előtt ott szálltak meg. Ez egy hercegi udvarház lehetett. 1259-ben, mint lakatlan terület megszerezte IV. Béla királytól a margitszigeti apácakolostor. 1276-ig betelepítették és az egyik legjövendmezőbb birtokká fejlesztették. Itt templomot is építettek téglalap alakú hajóval és félkörös szentéllyel. A XV. században a Cinkotán átvezető út mentén egy fogadó állt. A hagyomány szerint Mátyás király nagyiccével (1,70 literes edény) jutalmazta meg a vele furfangos cinkotai kántort. Innen ered a „Nagyicce” HÉV-állomásnév. A török hódoltság alatt elnéptelenedett. A XVIII. században főleg szlovák nemzetiségűekkel újra benépesült. 1709-ben épült fel az első iskola. 1754-től Beniczky Tamás váci kapitány birtoka volt. Ő építette 1757-ben az első barokk stílusú katolikus templomot. A kiegyezés után a főváros és a peremkerületek iparosodása alig érintette mezőgazdasági jellegét. 1872-ben nagyközség lett. 1888-ban nyílt meg a HÉV a Keleti pályaudvartól Cinkotáig. Ez nagyon jelentős hatással volt a terület fejlődésére. A Gödöllőig tartó szakasz 1911-ben készült el. 1906-ban épült fel a gimnázium, amely ma is működik Szerb Antal Gimnázium néven. 1929-ben Anya- és Csecsemővédő Intézet, valamint bölcsőde nyílt meg. 1950. I. 1-től a XVI. kerület része (3).

Mátyásföld

1887-ben Kunkel Imre, a Budapest Központi Tejcsarnok Rt alapítója Cinkota földesurától, Beniczky Gábortól 75 katasztrális holdat vásárolt. 65 alapító tag még ezen év novemberében létrehozta a Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesületét. Ennek a tevékenységének a következményeként jött létre a századforduló legszebb Pest környéki legszebb nyaraló-település Mátyás királyról elnevezve. Az Egyesület kikötötte, hogy egy telek 600-900 négyszögöl lehet és az utcák szélességét 15 méterre kell mérni. Ezek és az egyéb feltételek csak keveseknek tették lehetővé a letelepedést. A terület fásítása már 1888-ban megindult. Az Egyesület 1891-ben még egy 33 katasztrális holdas parkerdőt is vásárolt. Az Egyesület kezdeményezésére 1896-98-ban iskola épült. 1907-ben Perjásevichné Beniczky Mária a HÉV rákosszentmihályi oldalán újabb parcellázásba kezdett. Az új tulajdonosok kisebb pénzü hivatalkok és alkalmazottak voltak. A telep neve előbb Tusculanum volt, majd Új-Mátyásföld néven működött. Itt épült fel 1932-ben a Corvin Mátyás Gimnázium. Önálló községgé 1933 I. 1-én alakult. 1941-ben kezdődött meg az Új-Mátyásföld szélén az Ikarus-gyár építése. 1950. I. 1. óta a XVI. kerület része. Az 1960-as években Centenárium lakótelep épült (4).

A Mátyásföldi Repülőtér eredetileg a Magyar Általános Gépgyár üzemi repülőtere volt. 1917-ben innen indult Bécsbe az első, csak a postát szállító repülőjárat. 1918. VII. 4-én indult meg a személyforgalom. A Trianon után a magyar légierő titkos bázisává fejlesztették. 1937-ig használták ezt a repülőteret. A II.

világháborút átvészelt repülőteret 1945 után a Szövetséges Ellenőrző Bizottság használta. 1948-tól kiképző század működött itt. A repülőteret 1990-ig a szovjet hadsereg birtokolta. 1956. novemberében innen szállították el Nagy Imrét és családját a szovjet gépek. Azóta az 1000 lakást és az üres épületeket magán és közcélokra használják (5).

Rákosszentmihály

Pusztaszentmihály néven középkori település. Nagy Lajos király idején az országgyűlések színhelye. A XVI. század első felében a Nemus és a Nogus nevű földeken új település keletkezett. Egy Szent Mihály tiszteletére épült templomról kapta a nevét. A török hódoltságig a szigeti apácák birtoka volt. A török uralom idején lakatlanná vált. 1695-ben Vattay Jánosé lettek a szentlőrinci, gubacsi, péteri, valamint a szentmihályi puszták. A Vattay-családtól csere révén szerezte meg ezt Grassalkovich Antal a gödöllői uradalmához. 1848-ban füves mezőgazdasági övezet: szántók, legelők, kopár futóhomok, itt-ott szőlők és erdősávok húzódtak meg 1800 katasztrális holdon. Az 1860-as évektől tulajdonosa a Belga Bank, amelytől területet szerzett Boronkay László és Lukács Antal. A területét telkekre és parcellázva adták ki. 1870-ben 108 nyaraló épült fel. 1878-ban építették a Csömöri úti első iskolát. Az igazi fejlődés a József főherceg telep létesítésével 1887. III. 27-én kezdődött. A legtöbb ház 1894-ben épült. Az újabb parcellázásokkal létesült az Ilona-, az Árpád- és a György-telep. 1902-ben Rákosszentmihály néven önálló községgé alakult. Az első polgári iskolában 1905-ben kezdődött meg a tanítás. Az első orvosi állást 1909-ben szervezték meg. A csömöri HÉV-vonal indulása (1911) után megkezdték a terület villamosítását. Önálló járványkórházat is létesítettek. 1922-ben alapították meg a szövő gyárat és 1936-ban a Vértes és Dóra-féle reszelőgyárat. Mindkettőt 1948-ban államosították. 1950 I. 1-től a XVI. kerület része. (6).

Sashalom

A honfoglalás idején szórványtelepülés volt. A középkori neve Farkashalom. Hozzá tartozott a Böszörmény-kút. A XV. században eddig húzódott Mátyás király vadaskertje. 1848-ban is szántók, rétek és mocsarak váltogatták egymást. A kiegyezés után Ehrmann Viktor bérelte a cinkotai Nagycice fogadót. Az ingoványos területeket is lecsapolta és 1882-től parcellázni kezdte. Az első épületek után a XIX. század végén ipari üzemek jelentek meg, ahol famegmunkálást, fésű-készítést, papír és konzervipari tevékenységet folytattak. A települést előnyösen érintette a HÉV 1888. évi indulása. Akkor kezdődött meg a gyors betelepülés. 1904-ben nyílt meg az első iskola. 1907-től nevezték először Sashalomnak. 1916-ban 30 ezer hadifogoly befogadására alkalmas barakktelep épült, amely később már lakásul szolgált. A barakkokban kezelt sebesülteket szükségkórház látta el. 1923. I. 20-tól elszakadt Csömörtől és önálló község lett. 1950. I. 1-től a XVI. kerület része. 1963-ban szakorvosi rendelő nyílt meg, körülötte lakóteleppel (7).

1790 körül épült fel a farkashalmi Festetich-kúria (Gizella-kastély). A Cziráky utca 12. szám alatt van a barokk kastély klasszicista stílusban. Ez Festetich János uradalmához tartozott. Az épület főhomlokzata földszintes, a hátsó a lejtő telek miatt emeletes. A főhomlokzat közepén négy oszlopos nyitott tornác áll, ami felül rozettás szegélyezett. Felette van a timpanon. Mellett gazdasági épületek is álltak. 1945 után gazdálkodó szervezetek használták. Akkor szóba került, hogy ezt átalakítsák szállodává, de az üzlet kútba esett. 2010-ben egy magánszemély vásárolta meg az épületet és a telken még egy irodaházat is létre hozott (8).

Népesség (1)

Év	Lakosság száma	Év	Lakosság száma
1870	1519	1949	45684
1880	1671	1960	53314
1890	2555	1970	62552
1900	6240	1980	72758
1910	14183	1990	69410
1920	21821	2001	71028
1930	34597	2011	71180
1941	44310	2017	73783

1. Cinkotai gyógyszertár

Mátyás Király gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertárat 1896-ban Kressinszky Márton gyógyszerész alapította. 1904-től az új tulajdonos, Takács István lett, aki 1906-1912 között bérbe adta a gyógyszertárat Körmendi Kálmánnak. A harmadik tulajdonos Tóth József gyógyszerész volt, aki 1932-től üzemtársi kapcsolatba került Heissinger Károllyal. 1936-tól Patakfalvy Sándor lett a tulajdonos. Őt követte 1941-ben Nagy László. 1943-tól Edvi-Illés Györgyné, Krajcsik Ilona tulajdonában volt gyógyszertár az államosításig (9).

Patakfalvy Sándor (Székely-keresztúr, Udvarhely megye, 1896. XII. 29. – Budapest, 1970. V. 23.)

A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1922-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Rövid ideig tanársegédként működött. Az alkalmazotti évei után előbb a budapesti Danubius gyógyszertár bérlője volt. 1928-tól a Fejér megyei bodajki Szűz Mária gyógyszertár tulajdonosa volt. 1936-ban átvette a cinkotai Mátyás Király gyógyszertár tulajdonlását. Majd 1941-től a budapesti Városháza gyógyszertár tulajdonosa az államosításig. Az 1950 utáni tevékenységéről nincs információ (10).

2. Mátyásfüldi gyógyszertár

Corvin gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertárat 1917-ben Dezsényi István gyógyszerész alapította. 1922-ben Szücs Jánosné, Szűts Júlia lett az új tulajdonos, aki az államosításig birtokolta a gyógyszertárat. A II. világháború után hatósági kezelő, Vásárhelyi Imre gyógyszerész vezette (11).

Szücs Jánosné, Szűts Júlia (Nagykinizs, 1889. V. 3. – Budapest, 1976. X. 4.)

A Budapesti Tudományegyetemen 1916-ban szerzett gyógyszerési oklevelet. 1922-től az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa. Az 1950 utáni tevékenységéről nincs információ (12).

3. Rákosszentmihályi gyógyszertárak

Szent Margit gyógyszertár

Az első személyes jogú rákosszentmihályi gyógyszertárat Demkó Géza gyógyszerész alapította 1899-ban. 1904-ben Lippe Ödön gyógyszerész tulajdonába került. Az 1937. évi halála után a fia, Lippe Imre Vilmos gyógyszerész volt a tulajdonos az államosításig (13).

Lippe Imre (Hatvan, Heves megye, 1868... - Rákosszentmihály, 1937. II...)

A Budapesti Tudományegyetemen 1888-ban gyógyszerési oklevelet szerzett. Előbb a 1892-1894 között a tarnamérai Örangyal, majd 1895-1898 között az ócsai Korona gyógyszertár tulajdonosa volt. 1904-ben átvette a rákosszentmihályi gyógyszertár tulajdonlását. Több saját készítménye volt. Híres volt a nagy fokú jótékonyágáról. 1937. február elején halt meg. Hatvanban volt a temetése (14).

Szent István gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertár alapítója Musitz Géza gyógyszerész volt 1923-ban a Ferenc József tér 1. szám alatt. A gyógyszertár kezelője volt a következő évtől dr. Renner Márton, aki 1926-tól üzemtársként működött. 1928-tól Kabai János senior lett a tulajdonos. Az 1938. évi halála után az örökösei, 1944-től a fia, Kabai János junior volt az államosításig a tulajdonos (15).

Kabai János 1893. III. 11-én született Karcagon. Nem volt rokona a büdszentmihályi neves Kabay Jánosnak. A Budapesti Tudományegyetemen 1919-ben szerzett gyógyszerési oklevelet. 1938-ban halt meg. A fia volt a gyógyszertár utolsó tulajdonosa az államosításig. A későbbi pályájukról nincs információ. (16).

Kígyó gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertár alapítója volt 1932-ben Vasvári Béla gyógyszerész és üzemtársa, Végh István gyógyszerész. A gyógyszertár a Pálfy téren nyílt meg. 1937. VI.18-án Reiter Rózsa lett a személyes üzleti jogosítvány tulajdonosa. A gyógyszertár az államosításig a tulajdonában maradt. A gyógyszertár kezelője, majd a II. világháború után a felelős vezetője, a férje, Lukácsy Zoltán volt (17).

Vasvári Béla (Budapest, 1875... - Budapest, 1937. XII. 25.)

A Budapesti Tudományegyetemen 1896-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Nagy tudású gyógyszerész volt. Számos szakmai és történeti témájú közleménye jelent meg a szaklapokban. Rákosszentmihály után rövid ideig Jászárokszálláson volt gyógyszerész (18) .

4. Sashalmi gyógyszertárak

Sas gyógyszertár

Az egykori Ehmann telepen 1913-ban Krisik Pál alapította a személyes jogú gyógyszertárat. 1932-től a bérlője volt Gruber József, aki korábban szentesi gyógyszerész volt. Ő 1934-től átevette a gyógyszertár tulajdonlását. A bérlője Kátai Nándor gyógyszerész volt. 1942-ben Kerese Margit lett a tulajdonos az államosításig (19).

Diadal gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát 1929-ben hortobágyi Mayer József gyógyszerész nyerte el, akinek az államosításig is a tulajdonában volt (20).

hortobágyi Mayer József 1898. V. 3-án született a Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei Kókán. Főhadnagyként részt vett 1918-19-ben az I. világháború végén a katonai feladatok teljesítésében. Gyógyszerészi pályára lépett és a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1926-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Gyógyszertári jogosítványt nyert 1929-ben Sashalmon. A Diadal gyógyszertár az államosításig volt a tulajdonában. Részt vett Sashalom közéletében is. Az 1950 utáni tevékenységéről nincs információ. 1974 körül halt meg Budapesten (21).

Irodalom

1. wikipedia.org./wiki/Budapest_XVI._kerulete.
2. Budapest Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, I. kötet. 74 (1993)
3. Budapest Lexikon. i. m. I. kötet, 288.
4. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 121-122.
5. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 365-366.

6. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 349-350.
7. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 387-388.
8. Budapest Lexikon. i. m. I. kötet, 500.
9. Horváth László: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi területében. Egyetemi doktori értekezés, Budapest, 74 (1993).
10. Gyógyszerészi Közlöny, 57, 29, 408 (1941).
11. Horváth László: i. m. 75.
12. Beniczky Péter: Az egyetemi gyógyszerészképzés vizsgálata 1852-1950-ig. Melléklet, Budapest, 118 (1991).
13. Horváth László: i. m. 13.
14. Rákos Vidéke, 37, 7, 2 (1937).
15. Horváth László: i. m. 73.
16. Semmelweis Egyetem Levéltára, Budapest, 7/f 3/176.
17. Horváth László: i. m. 73.
18. Gyógyszerészi Szemle, 3, 1, 5 (1938).
19. Horváth László: i. m. 74.
20. Horváth László: i. m. 74.
21. hungaricana.hu/wiew/BFKVLD_01-kozeleti/?query=hortobágyi%20mayer%20józsef%20&pg=95&.layout=s